

Panium - Nambari Tano

Wanyang'anyi wa Watu Wako: Kuinuliwa kwa Roma na Anguko lake katika Unabii

Jeff Pippenger
2025-03-05

Kitabu cha Danieli kinafunua simulizi ya kiunabii ya kushangaza, kikisuka kanuni ya kurudia na kupanua ambayo hupenya maono yake, kuanzia sanamu ya metali ya sura ya 2 hadi migogoro tata ya kifalme ya sura ya 11. Katika muktadha huu, hoja thabiti inaibuka: Vita vya Actium mwaka 31 KK, vilivyohitimia katika kuanguka kwa Misri mwaka 30 KK, vinasimama kama utimizaji wa msingi wa Danieli 11:25, 26, vikiashiria alfajiri ya utawala wa miaka 360 wa Roma ya kipagani.

Danieli 11 inaanza na kuibuka na kuanguka kwa falme kufuatia kifo cha Aleksanda Mkuu mwaka 323 KK. Hata hivyo, ifikapo aya ya 14, mabadiliko hutokea. Takriban mwaka 200 KK, wakati Antioko III (Magnus) alipokuwa akijiandaa kwa Vita vya Panium dhidi ya mfalme-mtoto Ptolemaio V, Roma iliingilia kati, si kama mtazamaji wa pembeni tu bali kama "waporaji wa watu wako." Ikiwa na wasiwasi kuhusu kuhakikisha usambazaji wa ngano ya Misri katikati ya machafuko ya Uhelenisti, Roma ilitumia ushawishi wake wakati wa Vita vya Pili vya Kimasedonia (200–197 KK), ikiweka msingi wa nafasi yake ya kinabii.

Ukuu wa Roma juu ya Wayahudi

Tukisonga mbele hadi mwaka 63 KK, mstari wa 16 unatimia wakati Pompey anapovamia Yerusalemu, akiingia Patakatifu pa Patakatifu na kutangaza mamlaka ya Kirumi juu ya “nchi ya uzuri.” Kuanzia hapa, mistari ya 17 hadi 22 inafuatilia mfululizo wa wahusika wa Kirumi: kampeni za mashariki za Pompey, ushindi wa Julius Caesar na kuuawa kwake kwa njama mwaka 44 KK, utawala wa Augustus Caesar uliotoza kodi (uliotajwa katika Luka 2:1) uliomalizika mwaka 14 BK, na Tiberio akiwa mtawala wakati wa kusulubiwa kwa Kristo mwaka 31 BK, wakati “mkuu wa agano” alivunjwa. Mkondo wa kinabii kuanzia Pompey huko Yerusalemu hadi Tito huko Yerusalemu mwaka 70 BK, unaweka wazi mfululizo wa utawala wa Roma juu ya watu wa Mungu.

Mstari wa kihistoria unaoanzia wakati Jenerali Mwarumi alipolinajisi hekalu na kuishia wakati Jenerali Mwarumi alipoliangamiza unatoa sahihi ya Alfa na Omega. Kuanzia unajisi na kuishia uharibifu, mstari huo pia unajumuisha kunajisiwa na kuangamizwa kwa Yule aliyesema juu ya nafsi yake, "Vunjeni hekalu hili, na baada ya siku tatu nitalisimamisha." Kweli imeundwa na herufi ya kwanza, ya kumi na tatu, na ya mwisho ya alfabeti ya Kiebrania, na mstari unaoanza na Pompey na kuishia kwa Tito unajumuisha uharibifu wa kati wa hekalu unaowakilishwa na msalaba wa katikati miongoni mwa misalaba mitatu, uliosimamishwa katikati kabisa ya juma ambalo Kristo alikuja kulithibitisha agano. Aya za kumi na sita hadi ishirini na mbili zinawakilisha mstari wa kinabii unaobeba sahihi ya ukweli. Kuna mistari michache muhimu ya kinabii ndani ya historia inayowakilishwa na aya hizo, lakini mada kuu ya mstari huo ni utawala wa Roma juu ya Wayahudi.

Miungano na Mikataba

Aya ya 23 "hurudia na kupanua" kwa kurejea hadi 161-158 K.K., wakati Wayahudi chini ya Yuda Makabeo waliunda muungano na Roma (1 Maccabees 8). Hili linaangazia mkakati wa kipekee wa Roma wa kujenga himaya—ushindi kupitia mikataba na miungano, mbinu iliyo tofauti na watangulizi wake. Aya ya 24 inahitimisha hatua hii, ikibainisha kwamba Roma "ingetabiri mipango yake kutoka katika ngome, hata kwa wakati fulani."

Na baada ya kuungana naye kwa agano atatenda kwa hila; maana atainuka, naye atajiimarisha pamoja na watu wachache. Ataingia kwa amani hata katika mahali palipo nono zaidi pa jimbo; naye atafanya yale ambayo baba zake hawakuyafanya, wala babu zake; atawagawa miongoni mwao mawindo, nyara, na mali; naam, atapanga mashauri yake dhidi ya ngome imara, hata kwa muda fulani. Danieli 11:23, 24.

Kwa muda

Neno linalotafsiriwa "against" linaweza kueleweka kama neno "from". Roma hutabiri mipango yake "from". Neno "from" katika mstari linaelekeza kwenye mji wa Roma, moyo wa kisiasa na kijeshi wa dola hilo, kama msingi wa mikakati yake. "Wakati" kwa kinabii ni miaka 360, unaoanza Misri inapoanguka mwaka 30 KK baada ya Actium, na kuishia mwaka 330 wakati Konstantino anaiacha Roma na kuhamia Konstantinopoli.

Aya 25 na 26 zinajikita katika Actium yenyewe.

Naye atachochea nguvu zake na ujasiri wake dhidi ya mfalme wa kusini akiwa na jeshi kubwa; na mfalme wa kusini atachochea kuingia vitani akiwa na jeshi kubwa sana lenye nguvu; lakini hatasimama imara; kwa kuwa watapanga njama dhidi yake. Naam, wale wanaokula sehemu ya chakula chake watamwangamiza, na jeshi lake litasambaratishwa; na wengi wataanguka wameuawa. Danieli 11:25, 26.

Mnamo mwaka wa 31 KK, Octavian, akiuwakilisha Roma kama "mfalme wa kaskazini," alikusanya majeshi yake dhidi ya Misri ya Cleopatra, "mfalme wa kusini," katika vita vikubwa vya majini. Jeshi la "kubwa sana na lenye nguvu" la Antony na Cleopatra lilitetereka, likashindwa na "hila" za kimkakati (mbinu za Agrippa) na usaliti—kuhama upande kwa washirika wa Antony na kurudi nyuma kwa Cleopatra katikati ya vita. Ifikapo mwaka wa 30 KK, Misri ilikuwa jimbo la Roma, likianzisha utawala usioplingwa wa Roma ya kipagani. Kipindi hiki cha miaka 360, kuanzia 30 KK hadi 330, kinapatana na ukuu wa Roma uliyojikita katika ngome yake ya asili, hadi mabadiliko ya Konstantino yalipo "iangusha" ngome hiyo, kama Danieli 8:11 inavyotabiri.

Naam, alijitukuza hata kufikia mkuu wa jeshi, na kwa mkono wake dhabihu ya kila siku ikaondolewa, na mahali pa patakatifu pake pakatupwa chini. Danieli 8:11.

Konstantino alipoigeuzia mgongo jiji la Roma kwa ajili ya jiji la Konstantinopoli, aliacha ombwe la mamlaka jijini Roma lililoacha nafasi wazi kwa Kanisa la Kipapa kuchukua kiti cha mamlaka kinachoakilishwa na jiji la Roma. Kitendo hicho kilitimiza aya ya pili ya Ufunuo kumi na tatu.

Na yule mnyama niliyemwona alikuwa kama chui, na miguu yake ilikuwa kama miguu ya dubu, na kinywa chake kama kinywa cha simba; na joka likampa nguvu zake, na kiti chake cha enzi, na mamlaka kuu. Ufunuo 13:2.

Katika sura ya 8 ya kitabu cha Danieli, maneno mawili tofauti ya Kiebrania, yote yakitafsiriwa kama “mahali patakatifu,” yanatofautisha simulizi kuhusu patakatifu katika kitabu cha Danieli. Kitabu cha Danieli kinaonyesha vita kati ya Kristo na Shetani kama inavyoonyeshwa kupitia wawakilishi wao wa duniani. Babeli, mwakilishi wa duniani wa Shetani, inashinda Yerusalemu mwanzoni mwa kitabu cha Danieli, na Yerusalemu inashinda Babeli katika aya ya arobaini na tano ya sura ya kumi na moja. Falme zinazowakilishwa na mji wa Yerusalemu na mji wa Babeli ni “mahali patakatifu pa nguvu.” Miji ya Babeli na Yerusalemu yote miwili ni mahali patakatifu pa nguvu, na yote ina mahekalu yao wenyewe ndani ya miji yao. Hekalu la Pantheon lipo katika mji wa Roma, na hekalu lililo Yerusalemu ndilo sawia nalo katika simulizi la kinabii. Babeli na mji wa Roma ni nakala bandia za Yerusalemu.

Katika Danieli 8, maneno mawili ya Kiebrania ni "miqdash" katika aya ya 11, ambapo pembe ndogo (Roma ya kipagani) inaangusha "mahali pa patakatifu pake" (jiji la Roma), wakati Konstantino anapohamia mwaka 330. Neno lingine ni "qodesh" katika aya za 13 na 14, ambapo patakatifu pa Mungu panangoja kutakaswa baada ya siku 2300. Ingawa maneno yote mawili yanatafsiriwa kama patakatifu, "miqdash" linaweza kuwakilisha ama ngome ya Mungu au ngome ya kipagani, ilhali "qodesh" linatumika tu katika Biblia kuwakilisha patakatifu pa Mungu.

Katika Danieli 11:31, “patakatifu pa nguvu” (jiji la Roma) panatiwa unajisi wakati Wabarbari na Wavandali walipoleta vita katika jiji la Roma. “Mikono” katika aya hiyo ilianza na Clovis mnamo 496 na ikaendelea hadi Roma ya kipapa ilipokuwa imetamalaki kikamilifu kufikia 538, wakati Waostrogothi walipofukuzwa kutoka jijini.

Mstari wa kinabii kutoka Actium unaendelea zaidi ya 330. “Meli za Chittim” za aya ya 30 zinamaanisha Wavandali chini ya Genseric, ambao walivamia na kupora Roma mnamo 455, ikiashiria kuanguka kwa Roma ya Magharibi. Kisha Roma ya Kipapa ikaibuka na kutawala kuanzia 538 hadi 1798; kwa miaka 1260 hadi Jenerali Berthier wa Napoleon alipoleta “jeraha la mauti” kwa kumkamata Pius VI. Miaka 360 ya Roma ya kipagani, kuanzia 30 KK hadi 330, inaakisi miaka 1260 ya Roma ya Kipapa, kila moja ikianza wakati kikwazo cha tatu (Misri, Waostrogothi) kinaanguka.

“Mfalme wa kaskazini” wa kisasa anaibuka katika aya ya 40. Mnamo 1989, upapa, uliungana kwa siri na Marekani ya Reagan (iliyowakilishwa kama magari ya vita, meli, na wapanda farasi), unaiangusha USSR, “mfalme wa kusini” (ukanamungu/Ukomunisti). Aya ya 41 inaonyesha upapa ukiteka “nchi ya uzuri” - ukiigeza Marekani ya Kiprotestanti kuwa Marekani ya Kikatoliki - ilhali aya za 42, 43 zinaonyesha Umoja wa Mataifa unaowakilishwa na Misri ukisalimu amri kwa muungano wa sehemu tatu unaojumisha Umoja wa Mataifa (joka), Vatikani (mnyama), na Marekani (nabii wa uongo), ukiuelekeza ulimwengu kuelekea Har-Magedoni. Aya ya 45 inatabiri mwisho wa nguvu hii, “bila yeyote wa kumsaidia,” jeraha lake likiponywa katika aya ya 41, lakini hatima yake ikatiwa muhuri na aya ya 45.

Actium mnamo 31 KK ndilo linaloangaziwa katika mistari ya ishirini na tano na ishirini na sita, likizindua utawala wa Roma wa miaka 360 kutoka katika patakatifu lake lililokuwa ngome. Kwa kuweka mistari wa kumi na nne kama angalizo, simulizi la Roma ya kipagani kuanzia mistari wa kumi na sita hadi mpito kwenda Roma ya kipapa katika mistari wa thelathini na moja linaunda mfululizo kamili wa Roma ya kipagani. Mfululizo huo umegawanywa katika sehemu tatu. Mistari wa kumi na sita hadi wa ishirini na mbili ni mfululizo wa utawala wa Roma juu ya Israeli ya kale. Mistari ya ishirini na tatu na ishirini na nne inabainisha kazi ile ya kujenga himaya ambayo Roma ilitumia iliposhinda kupitia miungano na mikataba sambamba na nguvu za kijeshi. Mistari wa ishirini na nne hadi kauli ya mwisho katika mistari wa thelathini na moja ni mfululizo wa sehemu mbili unaowakilisha kipindi ambacho Roma ilijitukuza, uliofuatwa na anguko.

“Wakati uliowekwa” ni hitimisho la miaka 360 katika mwaka 330. Mistari ya ishirini na saba hadi sehemu ya mwisho ya mistari wa thelathini na moja, inayobainisha wakati ambapo mamlaka ya kipapa, iliyowakilishwa kama chukizo la uharibifu, iliwekwa kwenye kiti cha enzi mwaka 538, ni historia ya Roma ya kipagani katika muktadha wa kipindi cha miaka mia tatu na sitini ya utawala wa juu kabisa, ambacho kisha kilifuatiwa na miaka mia mbili na nane ya anguko la hatua kwa hatua.

Kwa hiyo “wakati” wa aya ya ishirini na nne unaanza mwaka 31 KK kwa kuongezwa kwa mfalme wa kusini katika himaya ya mfalme wa kaskazini, na unamalizika mwaka 330 kwa mgawanyiko wa mfalme wa kaskazini katika mashariki na magharibi. Kuanzia mwaka 330 hadi 538, Roma ya kipagani inaporomoka hatua kwa hatua. Matambulisho mbalimbali ya kinabii yanayohusishwa na hatua mbalimbali za anguko la Roma ya kipagani ni nanga za kinabii zinazomruhusu mwanafunzi wa unabii kutambua Neno la kinabii la Mungu. Katika utimilifu wa aya ya kumi na nne ya Danieli sura ya kumi na moja, Roma huthibitisha maono, na mojawapo ya jinsi inavyofanya hivyo ni kupitia anguko lake. Aya hiyo inasema, "pia wanyang'anyi wa watu wako watajikuza ili kuthibitisha maono; lakini wataanguka."

Wakati Roma inashambuliwa na meli za Chittim, na kisha inashambulia kusini, haikuwa kama ya kwanza wala kama ya baadaye, kwa maana kuanzia hapa na kuendelea anguko la nguvu ya Kirumi linaonyeshwa. Tarumbeta nne za kwanza kati ya tarumbeta saba za Ufunuo zilizoko katika sura ya nane zinaelezea hasa nguvu kuu nne ambazo hatimaye ziliifikisha Roma ya Magharibi tamati kufikia 476. Maono yanathibitishwa wakati waporaji wa watu wako wanajikweza na kuanguka. Maono ya kinabii yanaonyeshwa juu ya muktadha wa anguko la Roma. Roma ya kipagani ya Magharibi ilianguka kuanzia 330 hadi 538. Roma ya upapa ilianguka mwaka 1798. Katika historia ya tarumbeta ya tano na ya sita Roma ya Mashariki ilianguka mikononi mwa Waturuki wa Ottoman mnamo 1453. Maanguko hayo matatu ni sehemu ya maono yanayoanzishwa na waporaji wa watu wako.

Aya inasema, "pia waporaji wa watu wako watajinyanyua ili kuithibitisha maono; lakini wataanguka." Kuanzia 31 KK hadi 330, Roma ya kipagani "ilijinyanyua" katika ukuu wake juu ya ulimwengu. Kuanzia 330 hadi 538, Roma ya kipagani ilianguka ili kuandaa nafasi kwa mtu wa dhambi kuketi katika hekalu la Mungu, akijitangaza kuwa Mungu. Kuanzia 538 hadi 1798, mamlaka ya kipapa "ilijinyanyua," na mwaka 1798 ikaanguka. Kuanzia 31 KK hadi 330, Roma ya

Magharibi "ilijinyanyua" kuwa ndiyo kitovu cha Dola la Roma, na kuanzia 330 hadi 476 ilianguka. Mwaka 330, Konstantino alitangaza Konstantinopoli kuwa kitovu cha Roma ya Mashariki, na mwaka 1453 Roma ya Mashariki ikaanguka. Vipindi vya uwakilishi mbalimbali wa Roma, kila kimoja kina kipindi ambacho Roma inajinyanyua, kikifuatiwa na kipindi kinachoonyesha anguko lake, kwa maana "pia waporaji wa watu wako watajinyanyua ili kuithibitisha maono; lakini wataanguka."

Neno la Kiebrania linalotafsiriwa kuwa "wezi" linafaa kutafsiriwa zaidi kuwa "wavunjaji" kwa kuwa linakaribiana zaidi na maana ya msingi ya mzizi—kuvunjilia ndani au kuvuruga—badala ya "wezi" tu (ambayo inaashiria wizi). Neno hilo linadokeza wale wavunjao mipaka, sheria, au maagano, si tu wanaoiba mali. Roma ndiye mvunjaji katika unabii wa Biblia, ijapokuwa imetafsiriwa kuwa "wezi" katika mstari wa kumi na nne. Katika sura ya pili ya Danieli Roma ni ufalme wa chuma, na kisha katika sura ya saba mnyama wa nne pia ni Roma.

Baada ya haya nikaona katika maono ya usiku, na tazama, mnyama wa nne, wa kutisha na wa kuogofya, mwenye nguvu sana; ulikuwa na meno makubwa ya chuma; ukala na ukavunja vipande vipande, na ukayakanyaga mabaki kwa miguu yake; ulikuwa tofauti na wanyama wote waliokuwa mbele yake; ulikuwa na pembe kumi. Danieli 7:7.

Mnyama wa nne-ambaye ni Roma-una meno ya "chuma", kwa kuwa ni ufalme ule ule wa nne uliowakilishwa kama chuma katika sura ya pili. Katika mstari wa saba mnyama wa nne wa Roma "huvunja vipande vipande," na anapovunja vipande vipande "alikanyaga mabaki kwa miguu yake." Mnyama wa Roma ni ufalme wa chuma na sifa ya kuvunja vipande vipande na kukanyaga mabaki inawakilisha kitendo cha mateso. Mateso yaliyowaletwa juu ya Israeli ya kale yalikuwa "ishara."

Zaidi ya hayo laana hizi zote zitakuja juu yako, na zitakufuatilia, na zitakupata, mpaka uangamizwe; kwa sababu hukuitii sauti ya Bwana Mungu wako, ili kushika amri zake na sheria zake alizokuamuru. Nazo zitakuwa juu yako kuwa ishara na ajabu, na juu ya uzao wako milele. Kwa sababu hukumtumikia Bwana Mungu wako kwa furaha na kwa shangwe ya moyo, kwa wingi wa vitu vyote; kwa hiyo utawatumikia adui zako ambao Bwana atawaleta dhidi yako, katika njaa, na katika kiu, na katika uchi, na katika upungufu wa vitu vyote; naye ataweka nira ya chuma juu ya shingo yako, hata atakapokuangamiza. Bwana ataleta taifa juu yako kutoka mbali, kutoka miisho ya dunia, kwa kasi kama tai arukavyo; taifa ambalo lugha yake hutaielewa; taifa lenye uso mkali, lisiloheshimu uso wa mzee, wala kuonyesha fadhili kwa kijana. Kumbukumbu la Torati 28:45-50.

Laana juu ya Waisraeli wa kale zilizotokana na uasi wao ni "ishara na ajabu, na juu ya uzao wako milele." Laana hiyo ilipaswa kuletwa juu yao kwa "taifa lenye uso mkali." Mnyama mwenye meno ya chuma ambaye "hupasua vipande vipande na kukanyaga mabaki" katika sura ya saba pia ni ufalme wa nne unaotokana na mgawanyiko wa ufalme wa Aleksanda, na kama ilivyokuwa kwa Musa katika Kumbukumbu la Torati, ufalme huo ni taifa linalozungumza lugha ambayo Waisraeli wa kale hawangeielewa. Ufalme wa Roma katika Danieli sura ya nane ni taifa lenye uso mkali na taifa linalozungumza lugha tofauti.

Sasa hicho kilipovunjika, na mahali pake walisimama wanne; falme nne zitasimama kutoka katika taifa hilo, lakini si kwa uwezo wake. Na mwishoni mwa ufalme wao, waasi watakapotimia, mfalme wa uso mkali, aeleye mafumbo ya giza, atasimama. Danieli 8:22, 23.

“wanyang’anyi (wavunjaji) wa watu wako” wanathibitisha maono; wanajikweza na wanaanguka. Ufalme wa nne wa chuma ulikuwa Roma ya kipagani, iliyotawala kwa mamlaka ya juu ilipojikuza, lakini anguko lake la mwisho likawa sifa ya kinabii inayothibitisha maono. Wao ni wavunjaji kwa kuwa wanawakanyaga watu wa Mungu kupitia mateso.

Tutaendelea na utafiti huu katika makala ijayo.